

Intervju: Paddy Ashdown, visoki predstavnik međunarodne zajednice u BiH: "Ljudi u BiH ne razumiju da će, ukoliko reforme ne uspiju, ova zemlja umrijeti"

*Mi ovdje nećemo biti zauvijek. Mi nismo bogovi, nismo protektorat. Moj posao je stvoriti institucije sustava i onda otići * Nisam došao ovdje da budem popularan, nego da obavim posao, da zajedno s kolegama iz BiH uspostavim državnost ove zemlje kako bi mogla ući u EU * Postojanje nacionalizama je lako razumjeti. Prošlo je tek šest godina od jednog od najrazornijeg rata u drugoj polovici 20. stoljeća. U sjevernoj Irskoj nam je trebalo više od trideset godina da pokušamo smiriti sukobe i još uvijek nismo uspjeli*

Paddy Ashdown Visoki predstavnik u BiH kratko je vrijeme uživao u miru nakon preuzimanja dužnosti od svojeg prethodnika Wolfganga Petritscha. Posljednjih tjedana mediju u BiH pokrenuli su pravu ofenzivu, a Ashdowna se optužuje za simpatiziranje SDA i sprečavanje Karadžićeva uhićenja, dok mu oni ozbiljniji predbacuju što će nakon izbora na kojima su pobijedile nacionalne stranke omogućiti tzv. kompenzacijskim mandatima ulazak i onih stranaka koje su osvojile vrlo mali broj glasova.

Paddy Ashdown na početku je svojega mandata naglasio kako mu je najvažniji cilj uspostaviti u BiH vladavinu prava i samostalno ekonomsko funkcioniranje, jer bez ta dva elementa projekt BiH kao države jednostavno neće uspjeti. Novog Visokog predstavnika za BiH različito se opisuje, pa se tako u isto

vrijeme naglašava njegova efikasnost, ali se nastavlja i s medijskim napadima. Ono što je ipak »raja« zapazila, a ide u Ashdownovu korist je disciplina. Za razliku od njegovih prethodnika Ashdown nikada u zrakoplov ne ide izravno iz automobila na pisti, nego na pasošku kontrolu mirno čeka u redu zajedno s ostalim građanima.

Sa Paddyjem Ashdownom razgovarali smo u njegovu sarajevskom uredu.

Vjesnik: Gospodine Ashdown, puno je kritika upućeno na račun vašeg ureda i međunarodne zajednice zbog vašeg nezadovoljstva što su na izborima najveći broj glasova dobile nacionalne stranke, te da se tzv. kompenzacijskim mandatima pokušavaju zapravo promijeniti rezultati izbora. Zašto ?

Paddy Ashdown: To što se tvrdi je čista glupost. Nije posao Ureda Visokog predstavnika da intervenira i da se miješa u rad institucija koje su uspostavljene da naprave taj posao u skladu s međunarodnim standardima. Dakle, imamo li takvu instituciju u BiH? Imamo. Zove se izborna komisija. Tko je donio odluku? Upravo ta komisija. Nadalje, izborni zakon su sastavile BiH vlasti. Dakle, ako želite dovesti u pitanje izborni zakon morate se obratiti Ustavnom sudu BiH. Ured Visokog predstavnika u tom poslu nema nikakvu ulogu, jer nije sastavio zakon, niti sudjelovao u njegovoj provedbi. Najvažnija značajka ovih izbora je da su po prvi puta vođeni od strane BiH i to je učinjeno izvrsno. Ljudi će naravno tvrditi suprotno, no takve su tvrdnje besmislica. Ako se želi promijeniti izborni prag od tri posto, onda se to mora učiniti u institucijama koje sam spomenuo. Zbog toga ne mogu dolaziti meni. Svi oni političari koji govore da se ovim pitanjem treba baviti Ured visokog predstavnika žive u prošlosti. Mi smo se povukli s tog područja. Cijela ova situacija mi pomalo slična ono da treba nekog okriviti za to što nismo radili dobro.

BiH političari ne mogu se baš pohvaliti efikasnošću u rješavanju problema važnih za njihovu zemlju. Ekonomsko stanje

je teško, političke odluke se teško donose. Ne čini li vam se da je ovakav izborni sustav samo pridonio fragmentiranju politike i dodatnoj neefikasnosti s, primjerice, 14 stranaka ?

Vjesnik: Takvu situaciju fragmentiranih stranaka imate u mnogim europskim zemljama. Ali mi razgovaramo o Bosni i Hercegovini.

Paddy Ashdown: Točno, ali mi ovdje nećemo biti zauvijek. Mi nismo bogovi, nismo protektorat. Moj posao je stvoriti institucije sustava i onda otići. Mi smo stvorili institucije vezane uz izbore i onda smo posao ostavili BiH vlastima. U suprotnome to bi uistinu bio protektorat.

Vjesnik: Ipak, američki veleposlanik Bond već je izjavio kako se ne može očekivati napredak i suradnja s pripadnicima nacionalističkih stranaka. Hoćete li vi moći raditi s nacionalistima na vlasti?

Paddy Ashdown: Gledajte, oni koji znaju malo o BiH, a žele komentirati s udaljenosti od 10.000 milja, ili oni koji su došli u BiH i stanje promatraju s perspektive Sarajeva, ignoriraju, čini mi se, činjenice ovih izbora. Ako tvrde da je riječ o povratku nacionalizma moraju imati u vidu da je svaka od nacionalnih stranaka ovoga puta dobila manje glasova nego na prošlim izborima. No, ima i negativnih efekata kada je riječ o potrebnim reformama. U svakoj istočnoeuropskoj zemlji prva reformistička vlada je katastrofalno izgubila na slijedećim izborima. Ako vidite što se događalo u Poljskoj, Mađarskoj, Češkoj, vidjet ćete da se zemlja vratila komunistima ili nacionalistima. To je ritam politike. To ih nije spriječilo da se približe Europi. Znači li to da ću imati puno teži posao umjesto da imam 99 posto reformističkih snaga na vlasti? Naravno. No, znači li to da je posao nemoguć. Ne! Radi se o krivoj procjeni raspoloženja u ovoj zemlji. Ja naravno nisam naivan i znam da političari govore jedno, a rade drugo, posebice u BiH i na Balkanu. Ja sudim ljude po onome što rade, a ne što govore. Ipak, indikativno je da su u

posljednje dvije godine neki političari u BiH shvatili da moraju promijeniti retoriku.

Vjesnik: Mislite li dakle da je u BiH započeo neki novi proces?

Paddy Ashdown: Radi se o metaboličkom procesu. Nakon oslobodilačkog rata, nazovimo ga tako, jer to tvrde sve tri strane, imali smo nacionalističke grupe. To je normalno, jer kako bi se inače vodio rat. No, s vremenom počele su se pojavljivati stranke lijevog centra. Mislim da smo na početku tog procesa. Stare nacionalističke grupe počele su se polako razdvajati u različite grupe. Netko mi je rekao – u reformiste, pragmatičare i one koji opstruiraju. Proces će biti izuzetno težak jer je nacionalizam još uvijek jak element u BiH. No, svatko tko poznaje prilike u BiH vidi da se raspoloženje polako mijenja prema konstruktivizmu.

Vjesnik: U BiH se između ostalog tvrdi da je nacionalizam i pokriće za promašaje u ekonomiji ili pak da bi se prikrila korupcija.

Paddy Ashdown: Ne. Postojanje nacionalizama je lako razumjeti. Prošlo je tek šest godina od jednog od najrazornijeg rata u drugoj polovici 20. stoljeća. U sjevernoj Irskoj nam je trebalo više od trideset godina da pokušamo smiriti sukobe i još uvijek nismo uspjeli. Mnogi Hrvati, Srbi i Bošnjaci se u BiH vežu uz nacionalističke stranke ne zato jer su nacionalisti u srcu već zato jer se još uvijek boje. Ne mogu reći, znajući što se dogodilo, da ih krivim. Najvažnije da taj strah nestane. Važni su procesi, a ne događaji poput nekog velikog sastanka u nekoj mramornoj palači u Europi ili neki novi Dayton. Ljudi su sigurni i ne boje se kada imaju posao, ekonomsku sigurnost, vjeru u vladavinu prava i pravnu državu. Ljudi vjeruju političarima kada su oni čisti i znaju da u njih mogu imati povjerenja. To pokušavamo učiniti u BiH. Zato naglašavam da su procesi važni, a ne događaji.

Vjesnik: U posljednje vrijeme pretrpjeli ste osobno snažne napade u medijima BiH oko nekoliko pitanja, poput onoga da štite Karadžića. Zanimljivo je da ti napadi nisu došli od onih koji vas navodno smatraju sumjivim tipom međunarodne zajednice. Kako odgovarate na te napade?

Paddy Ashdown: Napadi gospodina Alibabića su toliko nevjerovatni da ih uopće ne želim spominjati, jer uopće nisu vrijedni komentara i ne želim im davati na važnosti. Optužbe koje je on iznio su apsolutna glupost. S jedne strane optužuje me se da podržavam SDA, a s druge da štirim Karadžića. Ostavljam ljudima da sami izvedu svoje zaključke. No, gledajte ja nisam došao ovdje da budem popularan. Došao sam da obavim posao, a to je da zajedno s kolegama iz BiH uspostavam državnost ove zemlje kako bi mogla ući u EU. Kao takav, bit ću prijetnja onima koji bi željeli da stvari ostanu onakve kakve jesu. Naravno da ću biti napadan s vremena na vrijeme. Političar sam i razumijem političke napade. Bio sam napadan i od puno boljih ljudi nego sada. Želim obaviti svoj posao, a to nisu odgovori na napade već stvaranje programa koji će omogućiti ljudima radna mjesta. Praktičan sam političar i zanima me što mogu učiniti da bih unaprijedio život ljudi. Ja volim ove ljude i zemlju. Napokon odlučio sam ovdje kupiti kuću investirajući moj vlastiti novac. Ako uspijem omogućiti ljudima bolji život, demontirat ćemo nacionalizme i stvoriti strukturu koju ova zemlja treba. Ako ovdje donosite popularne odluke, ne donosite odluke uopće.

Vjesnik: Vratimo se na Karadžića. Carla del Ponte jako želi uhititi Karadžića i dovesti ga pred sud. Što je sa vama?

Paddy Ashdown: Imamo iste želje.

Vjesnik: Ipak, ljudima nije jasno. U hollywoodskim filmovima takve operacije su izuzetno efikasne. Sa svom tehnologijom satelitskog praćenja, špijuna na terenu i specijalcima, uhićenja se obavljaju brzo i efikasno. Zašto se to ne može u BiH?

Paddy Ashdown: Imate pravo, za obične ljude je to teško shvatljivo, no za nekoga s vojničkim iskustvom nije. Reći ću vam nešto. Kad sam bio u Sjevernoj Irskoj eksplodirala je bomba koja je ubila 80 nevinih ljudi. Mislite li da smo našli bombaša? Vi možete kontrolirati svaku travku ili dio ceste, prisluškivati sve telefone, pratiti ljude, no takve su operacije izuzetno složene. Još su teže u područjima poput BiH, gdje se Tito s 15.000 ljudi borio protiv šest njemačkih divizija. Takve operacije su izuzetno teške čak i sa satelitima koje ste spomenuli. Osim toga lovite čovjeka koji se nalazi unutar stanovništva koje mu pruža svu logističku podršku. Siguran sam da je NATO potpuno predan tom zadatku. Ono u što nisam siguran, to je da vlasti Republike srpske čine sve što je u njihovoj moći da ispune tu obvezu. Zapravo, sasvim sam siguran da to – ne čine. Ako hoćete uhvatiti Karadžića morate prvo ukloniti podršku koju uživa, i onda ga možete naći. Jasno sam rekao vlastima Republike srpske da je strpljenje svijeta sve tanje i tanje. Rekao sam im da mehanizam potpore Karadžiću u financiranju i zaštiti mora prestati. Smatram da takvu podršku Karadžiću pružaju i same vlasti Republike srpske. Ako ta potpora ne prestane Republika srpska će platiti puno višu cijenu, puno veću nego što je plaća sada.

Vjesnik: Republika srpska usred je skandala vezanog uz prodaju oružja Iraku. Mislite li na tu cijenu?

Paddy Ashdown: To pitanje nije vezano uz Republiku srpsku ili BiH. Ne radi se o novom grijehu već starom koji je dio stare mreže JNA generala. Zato se dio te mreže nalazi i u Beogradu i pretpostavljam će se naći i u Federaciji i u Crnog Gori. Ono što trebaju učiniti vlasti Republike srpske je očistiti ostatke te mreže. Hoće li se to pojaviti u Hrvatskoj? Stvarno ne znam. Riječ je prije svega o vojnoj mreži. Dakle reći ću tri stvari. Moramo imati punu istragu, ona mora biti javna i mora u to biti uključena međunarodna zajednica. Ta istraga mora biti podijeljena na dva dijela, da se ustanovi

odgovornost, ali i ona na političkoj razini. Oni koji su odgovorni moraju preuzeti tu odgovornost.

Vjesnik: Hoćete li intervenirati kao Visoki predstavnik ?

Paddy Ashdown: Budem, ako ću morati. Ostavit ću im prostora da sami djeluju. Ako to propuste učiniti, onda ću sasvim sigurno intervenirati. Mi moramo ustanoviti mehanizme za kontrolu trgovine oružjem na državnoj razini i ukloniti je s razine entiteta. To upravo sada radimo. Osim toga moramo napraviti civilnu kontrolu oružanih snaga i taj se proces treba ubrzati kao i proces stvaranja jedinstvenih oružanih snaga. NATO ima svoje kriterije i standarde, i svatko u BiH tko misli da se bez toga može, zavarava sebe i vlastiti narod. Važno je da se u BiH, posebice u Republici srpskoj, shvati mogućnost odabira. Oni mogu biti onakvi kakvi jesu sada i ne ući u NATO, no ne mogu se praviti da mogu ući u NATO, a da ne provedu reforme.

Vjesnik: Jeste li se zabrinuli nakon izjava jugoslavenskog predsjednika da će Republika srpska biti pripojena matici zemlji?

Paddy Ashdown: Naravno. Političari imaju naviku neodgovornih izjava u predizborno vrijeme. Sâm sam to radio i izjavljivao stvari koje u realnosti nisu imale smisla, no sentiment i nepromišljenosti ovakve vrste mogu biti eksplozivni u zemlji poput BiH. Naravno da sam se zabrinuo. Mislim ipak da sam bio u pravu tada kada sam rekao da ne vjerujemo odmah potpuno medijskim izvješćima. Možda je Koštunica rekao više nego što je trebao i da se bolje oslonimo na ono što je rekao zajedno s predsjednikom Mesićem. Koštunica je rekao da je bio pogrešno interpretiran i da je izjava izvađena iz konteksta. Naravno, to je tehnika koju političari često koriste kada se žele izvući iz neugodne pozicije. Naravno da smo u to vrijeme bili nervozni. No, Koštunica nam je kasnije jasno rekao u povjerenju, da je njegov stav i stav njegove vlade onaj izrečen zajedno s predsjednikom Mesićem, a ne onaj u Zvorniku.

Vjesnik: Kako ocjenjujete ponašanje hrvatskih vlasti prema BiH?

Paddy Ashdown: Iznimno sam ohrabren ponašanjem Hrvatske prema BiH, premijera Račana i predsjednika Mesića, o kojem imam visoko mišljenje, kao i o mom prijatelju Toninu Piculi. Dopustite mi jednu analogiju. Oprostite ako se opet vraćam na Sjevernu Irsku. Jedan od većih preokreta u Velikoj Britaniji na putu ka miru, kojeg još uvijek nismo postigli, dogodio se kada smo shvatili da irska vlada, s druge strane granice ima legitimnu ulogu kao glasnogovornica i dobar, a ne zao kum katoličke populacije u Belfastu. Irska vlada tamo nema naravno teritorijalna prava, ali ima ulogu. Izuzetno sam bio sretan kada je hrvatska vlada vrlo mudro odlučila da se ne miješa u BiH. Naglasio sam to kada sam se vidio s premijerom Račanom, predsjednikom Mesićem i ministrom Piculom. Hrvatska treba igrati pozitivnu ulogu dobrog kuma umjesto potpunog povlačenja, a to se i dogodilo. Takav pristup je jako koristan i od velike pomoći za nas. Nadam se da će se s takvom politikom i nastaviti ako dođe do promjene vlasti na izborima u Hrvatskoj. To je upravo ono što trebaju činiti europske države; imati dobre susjedske odnose i mislim da je riječ o konstruktivnoj ulozi Hrvatske. Osim toga slijediti pozitivan primjer Hrvatske na putu za Europu i pomoć u tome je od velike koristi za nas.

Vjesnik: Ipak, niste još rekli gdje se zapravo nalazi BiH u tom procesu kojeg stalno spominjete?

Paddy Ashdown: BiH je trenutačno u procesu udaljavanja od postkonfliktne situacije u normalnu tranziciju. Dok sam na funkciji Visokog predstavnika, BiH će krenuti u taj proces udaljiti se od onoga što je Kosovo, i približiti se onome što je sada Hrvatska. Oni koji su prošli taj put poput, Slovenije i Mađarske, imaju važnu ulogu da nam pomognu na tom putu. Ono što mi je sada na pameti nisu sigurnosna pitanja, već kako da uspostavimo vladavinu prava. To su klasični problemi tranzicije.

Vjesnik: Imaju li stranke koje su dobile izbore snage da provedu te reforme? Smatra se naime da to one nisu u stanju.

Paddy Ashdown: To je naravno moguće. No ono što mene trenutačno najviše brine je slijedeće. BiH se suočava s kratkoročnom, srednjoročnom i dugoročnom opasnošću. Kratkoročna opasnost je uspostava vladavine prava. Dugoročna opasnost je nastavak iseljavanja mladih ljudi iz zemlje, primjerice Hrvata iz BiH u Hrvatsku, mladih Bošnjaka koji idu u Washington, a za Srbe vrijedi isto. Ni jedna zemlja to ne može izdržati. Srednjoročna opasnost je ekonomsko, hajdmo reći nazadovanje, da izbjegnemo riječ kolaps. Međunarodna se pomoć smanjuje. Što će popuniti prazninu čak i pod uvjetom da potrošnja ne raste, a u BiH nije tako? Međunarodne investicije. No, njih nema, a nezaposlenost je prevelika. Ako se to ne može promijeniti, onda imate socijalne nemire i onda će vraćate konfliktu. Nešto se mora učiniti. Zato namjeravam ustanoviti posebnu komisiju i odlučan sam u stvaranju mehanizma koji će ukloniti tisuće i tisuće bizarnih barijera koje sprečavaju ljude da pokrenu business. Ljudi u ovoj zemlji žive u golemoj birokratskoj proceduri naslijeđenoj iz komunizma koji onemogućuje maloj kompaniji da ostvaruje profit. Kada to ne ide, ljudi se okreću sivoj ekonomiji. Oni nisu kriminalci, samo žele pristojno živjeti. Ova zemlja nema drugih resursa osim talenta vlastitih ljudi. Ako se to ne iskoristi, ekonomske obnove neće biti. Zato ustanovljavam komisiju sastavljenu od međunarodnih stručnjaka čiji će posao biti ukloniti zakone koji sprečavaju business. Ako u slijedećih šest mjeseci ili godinu dana uspijemo ovu zemlju učiniti atraktivnijom za strane investicije i za pokretanje poslova, onda možemo reći da smo postigli nešto. Tko to može učiniti. HDZ i njihove zamisli o reformama. HDZ možda opstruira po drugim pitanjima, no u ekonomiji mogu napraviti puno. Ljudi ne razumiju da će, ukoliko reforme ne uspiju, ova zemlja umrijeti.

0 »karti na salveti«

Paddy Ashdown: Ono što sam napisao u svojem dnevniku vezano uz predsjednika Tuđmana i salvetu je apsolutno točno. Susreo sam se s predsjednikom Tuđmanom na proslavi 50-godišnjice oslobođenja Europe. Počeli smo razgovarati. Prije se nikada nismo sreli. Popili smo nešto vina i započeli zanimljiv razgovor. On je nacrtao kartu. Zadržao sam kartu, a sadržaj razgovora prenio britanskom ministru vanjskih poslova. Bio je to razgovor s predsjednikom druge države. To bih učinio u bilo kojem slučaju, s bilo kojim predsjednikom. Nakon "operacije Knin" mislio sam da je ispravno tu kartu pokazati javnosti. Htio sam osigurati da se taj plan, a bio sam siguran da je ono što je Tuđman nacrtao dogovor kojeg su Tuđman i Milošević postigli u Karađorđevu, spriječi da se provede u djelo. Ono što je Tuđman nacrtao još uvijek čuvam. Čuo sam da je sin predsjednika Tuđmana napisao knjigu o meni i salveti. Ova regija je poznata po teorijama zavjere, no ono što je tamo čak je i za ovu regiju previše.